

Spatial-social solutions for Dutch post war neighbourhoods

Wat: Afstuderen Joël Eichler
Waar: TU Delft faculteit bouwkunde,
Julianalaan 134, Zaal P
Wanneer: 13 april 2010, 15.00

Borrel: 16 april 2010, 21.00
Ternatestraat 5

Op zoek naar ruimtelijke interventies ter verbetering van de ruimtelijke en sociale structuur van vroeg naoorlogse woonwijken.

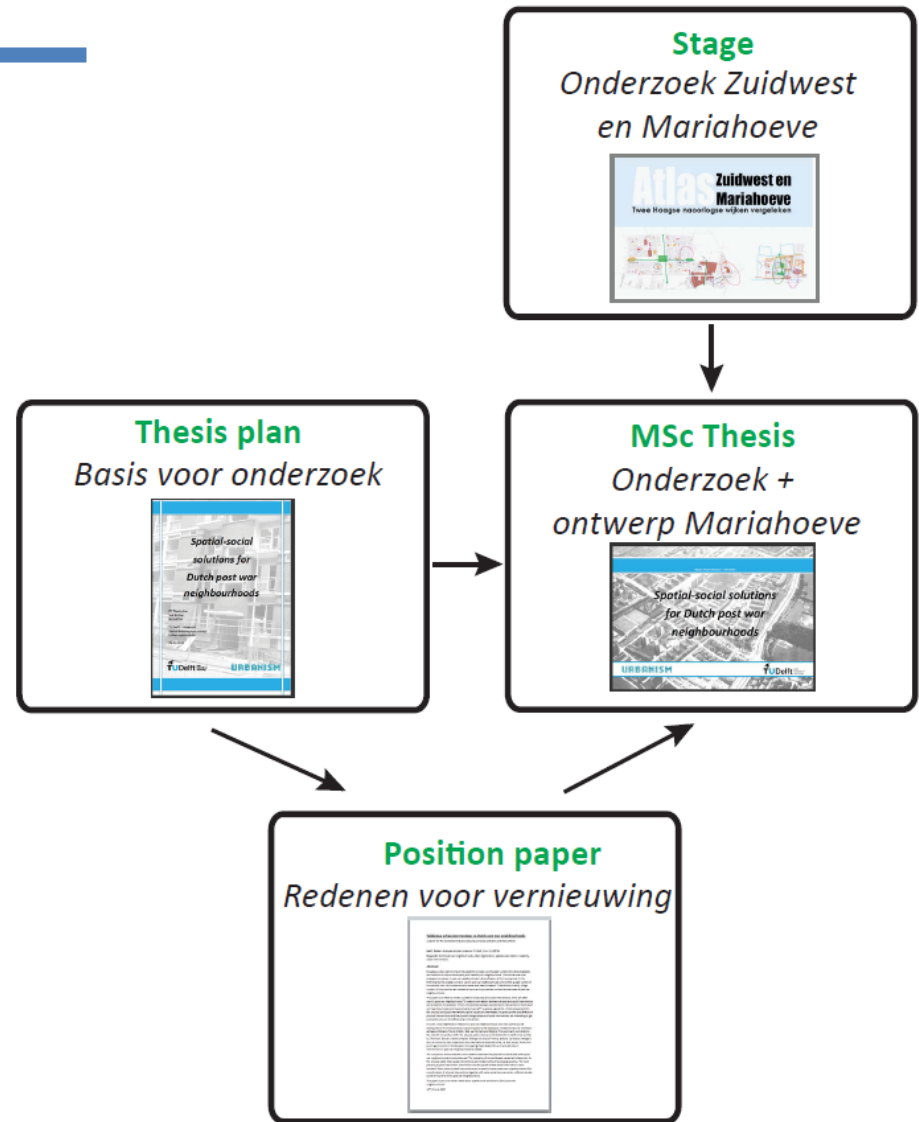
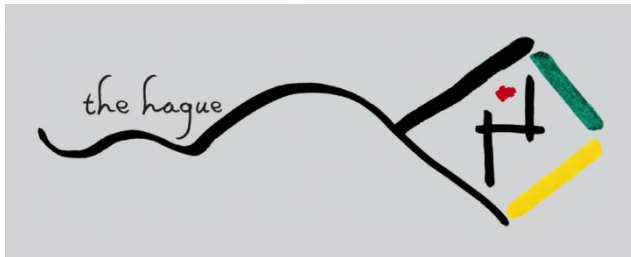

Introductie

- 1 jaar
- Onderzoek
- Ontwerp

- Stedenbouw
- Binnenstedelijke vernieuwing

URBANISM

Onderzoek

Probleemstelling:

Tegenwoordig kunnen stedenbouwkundigen gebruik maken van een breed scala aan strategieën, methoden en interventies om de ruimtelijke kwaliteit van een bepaalde wijk te verbeteren. Echter ligt hierbij vaak de nadruk voornamelijk op de fysieke en visuele kwaliteit en is er gebrek aan aandacht voor de sociale, culturele en economische gevolgen. Ook gaat het te veel om het oplossen van problemen in plaats van het voorkomen ervan.

- Spanningsveld fysiek, sociaal en economie
- Ingrepen vergeleken

Onderzoek

Hoofdvraag:

Welke stedenbouwkundige ontwerp en planning instrumenten kunnen worden gebruikt voor de modernisering en verbetering van de ruimtelijk-sociale omstandigheden van vroeg naoorlogse woonwijken?

- Onderzoek instrumenten/ingrepen
- Case studies
- Toepassing: ontwerp

Onderzoek

Subvragen:

1. *Wat zijn de **positieve en negatieve effecten** van eerdere herstructureringsprojecten?*
2. *Welke **methoden en strategieën** worden **tegenwoordig gebruikt** door stedenbouwkundigen, gemeenten, woningcorporaties, de overheid en andere actoren ter verbetering van de ruimtelijk sociale situatie in vroeg naoorlogse woonwijken?*
3. *Wat is de **relatie** tussen **fysieke tekortkomingen** en **sociale problemen** op buurniveau?*
4. *Wat is de relatie tussen **fysiek sociale interventies** in vroeg naoorlogse wijken en bereikte **voortgang**?*

Onderzoek

Relevantie:

- Bijna **1/3** van woningvoorraad vroeg naorlogs (Hereijgers & van Velzen, 2001:29)
- Nederland heeft **grootste sloopopgave** van west Europa (Thomsen & van der Flier, 2008:12)
- Jaarlijks ongeveer 7.000 woningen waarvan **meerderheid vroeg naorlogs** (Tellinga, 2004:18)
- **Uitdaging: Potentiële problemen aanpakken voor ze problematisch worden**

Vroeg naorlogs:

- Van '45- '70 maar begon pas echt rond '50
- Voor de **toenmalige middenklasse** en trends:
  - *Lange assen*
  - *Tuinstad en wijkgedachte*
  - *Orthogonale wijkstructuur*
- Introductie **steeambouw**
- Sociale trend: **Verzorgingstaar**

Wijkinitiatieven werken te vaak averechts

Wijken in identiteitscrisis?!

Bright pupils pulled down in deprived schools, says study

Probleemwijken 'slecht gekozen'

'Gemengde wijk maakt eenzaam'

Deprived Neighborhoods, Heart Disease Risk

Deprived areas can bank on help at last

Dispersal of asylum seekers creating ghettos in deprived areas, says Home Office report

Typische vroeg naorlogsewijk Bron: Agricola, E, et al. (2002)

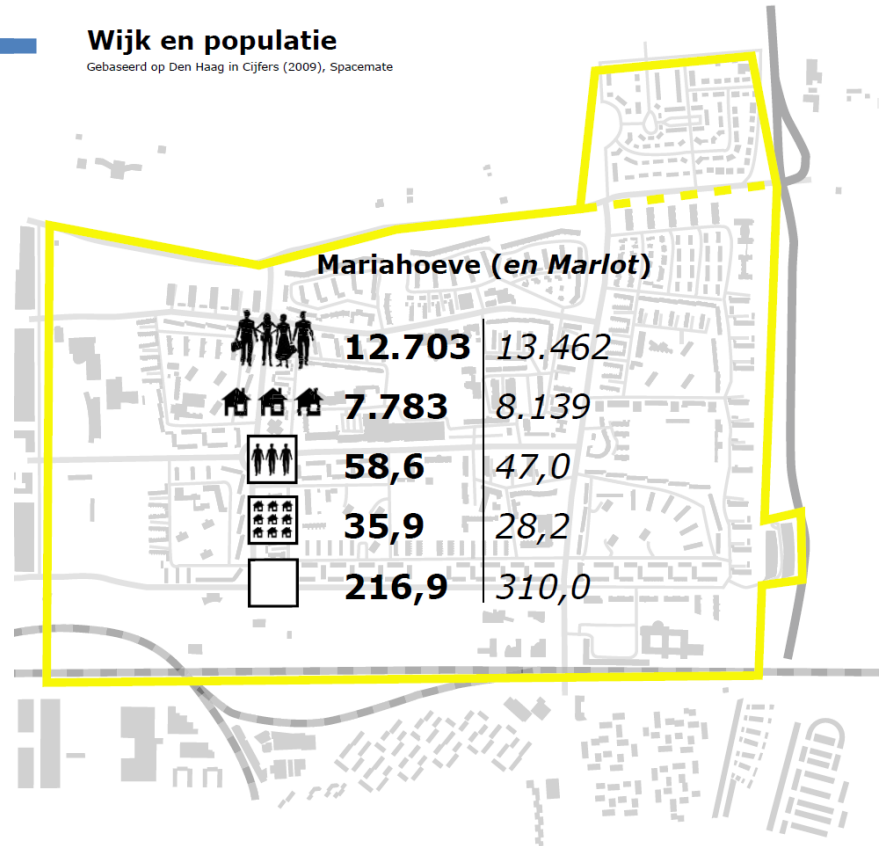
Mariahoeve

- Relatief kleine wijk
- Den Haag
- Groene rustige wijk
- Veel ouderen (26%) en meergezinswoningen (89%)

Wijk en populatie

Gebaseerd op Den Haag in Cijfers (2009), Spacemate

Legenda

- Wijkgrens
- Populatie
- Woningvoorraad
- Bevolkingsdichtheid (inw/ha)
- Woningdichtheid (won/ha)
- Oppervlakte wijk (ha)
- abc** Gegevens voor gebied binnen de stippellijn

Mariahoeve

- Eerst spoor
- Van der Sluijs
- Alle standen
- Groen
- 1958-1968
- Bezuinigd

Uitbreidingsplan Mariahoeve van Dudok Bron:
de Wederopbouw (2002:173)

Uitbreidingsplan Mariahoeve van van der Sluijs Bron: de Wederopbouw (2002:179)

Mariahoeve

Regio

Legenda

- Snelweg
- Hoofdweg
- Spoorlijn
- Regio (1km straal)
- Station
- Publiekstrekker
- Stadscentrum
- Ziekenhuis
- Mariahoeve
- Regionaal winkelcentrum
- Winkelcluster in regio

Mariahoeve

Verkaveling: Buurtspecifiek

Legenda

- 'Omarmende' hoogbouw
- 'Beschemde' bouw
- 'Z'-structuur
- Torencuster

Plintindeling

Gebaseerd op observatie

Legenda

- Plint met open karakter
- Winkelgevel
- Plint met gesloten karakter
- Blinde plint
- Half verdiept

Mariahoeve

Waarde

- Gevarieerde structuur
- Heldere stedenbouwkundige opzet
- Verschillende woningtypen
- Tevreden bewoners
- Groen
- Goede economische positie
- Groot gevoel van veiligheid
- Voldoende voorzieningen
- Station in de wijk
- Goede wegontsluiting
- Potentie in de omgeving

Mariahoeve

Bedreigingen

- *Fysiek:*
Woningen aan de **kleine kant**, slechte **isolatie**, **betonrot**, slecht onderhoud **openbare ruimte**, **infrastructuur** onevenredig, tekort **waterberging**, veel **meergezinswoningen** (89%)
- *Sociaal:*
Gebrek aan **gemeenschapsgevoel**, dalende **leefbaarheid**, toestroom **ethnische minderheden**, groot aandeel **ouderen**
- *Economisch:*
Stijgende **werkloosheid**, weinig **werkgelegenheid** in de wijk, vermindering **draagvlak faciliteiten**
- *Veiligheid:*
Stijgende **criminaliteit** (drugs, prostitutie, diefstal) stijgende **ovelast** (vandalisme, hangjeugd?)

Legenda

- Nieuwbouw (sinds 1995)
- Sloop (sinds 1995)
- Geplande herstructurering
- Achteruitgang buurt (2005)
- Vooruitgang buurt (2005)
- Negatieve leefbaarheid (2008)
- Positieve leefbaarheid (2008)

Referenties

- **Den Haag – Zuidwest**: stage, veel herstructurering, antiontwerp
- **Amsterdam – Buitenveldert**: Vergelijkbare wijk en stadium
- **Rotterdam – Ommoord**: Vergelijkbare wijk
- **Rotterdam – Hoogvliet**: Sociale referentie

Structuur

Openbare ruimte

Legenda

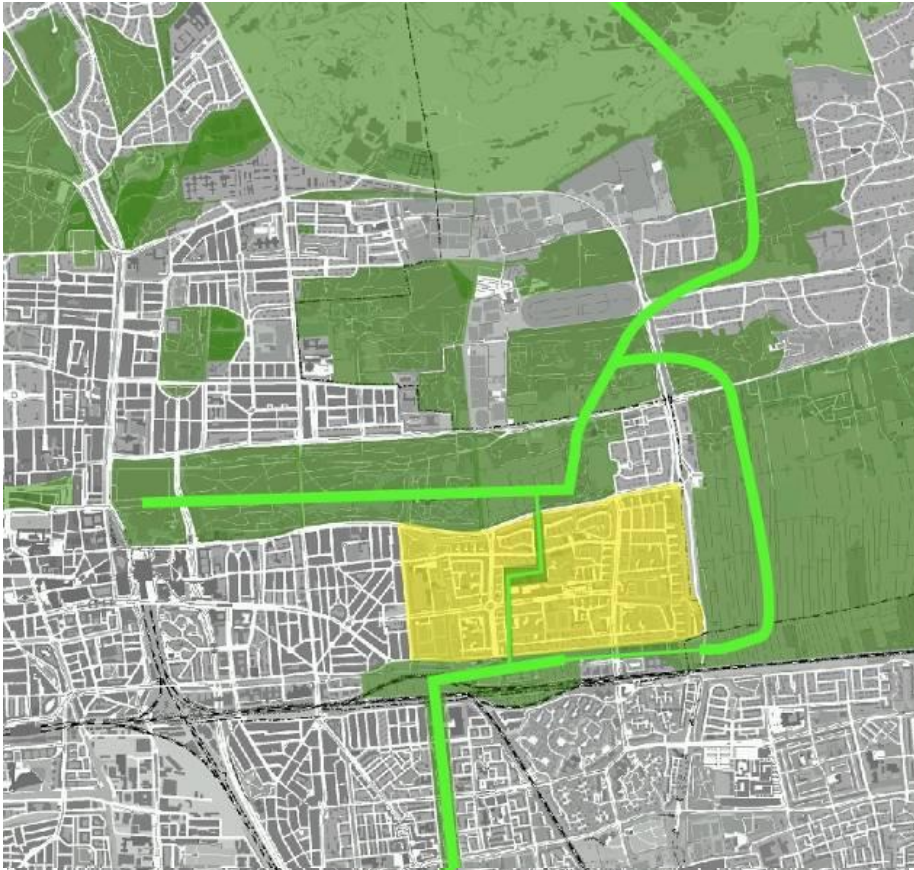
- Openbaar groen
- Semi openbaar groen
- Openbaar plein
- Openbare weg
- Bebouwing
- Water

Structuur

Ecologie

Structuur

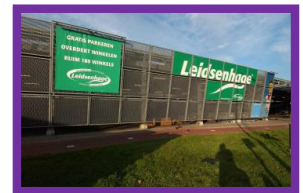
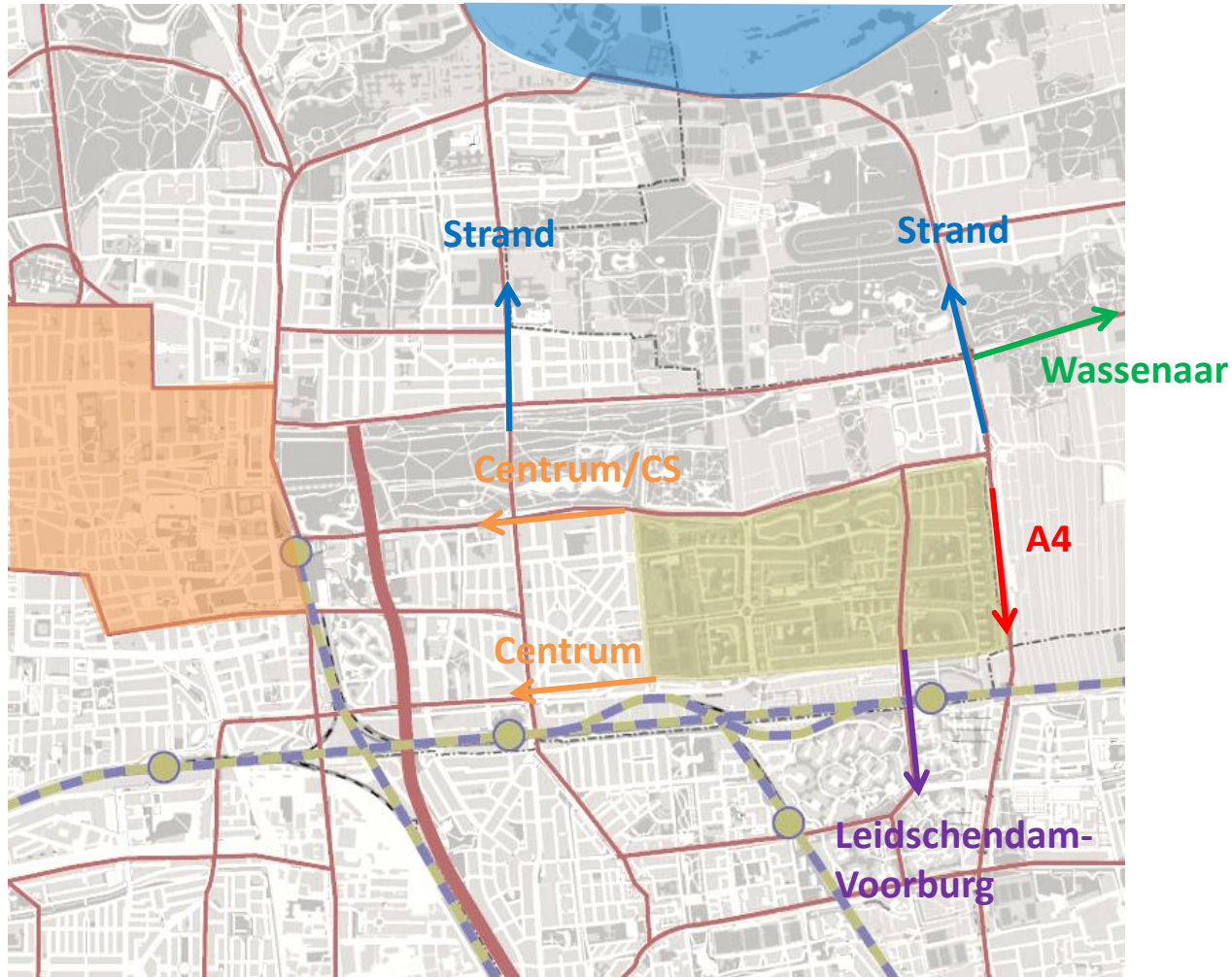
Water

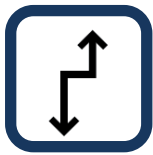

Structuur

Infrastructuur

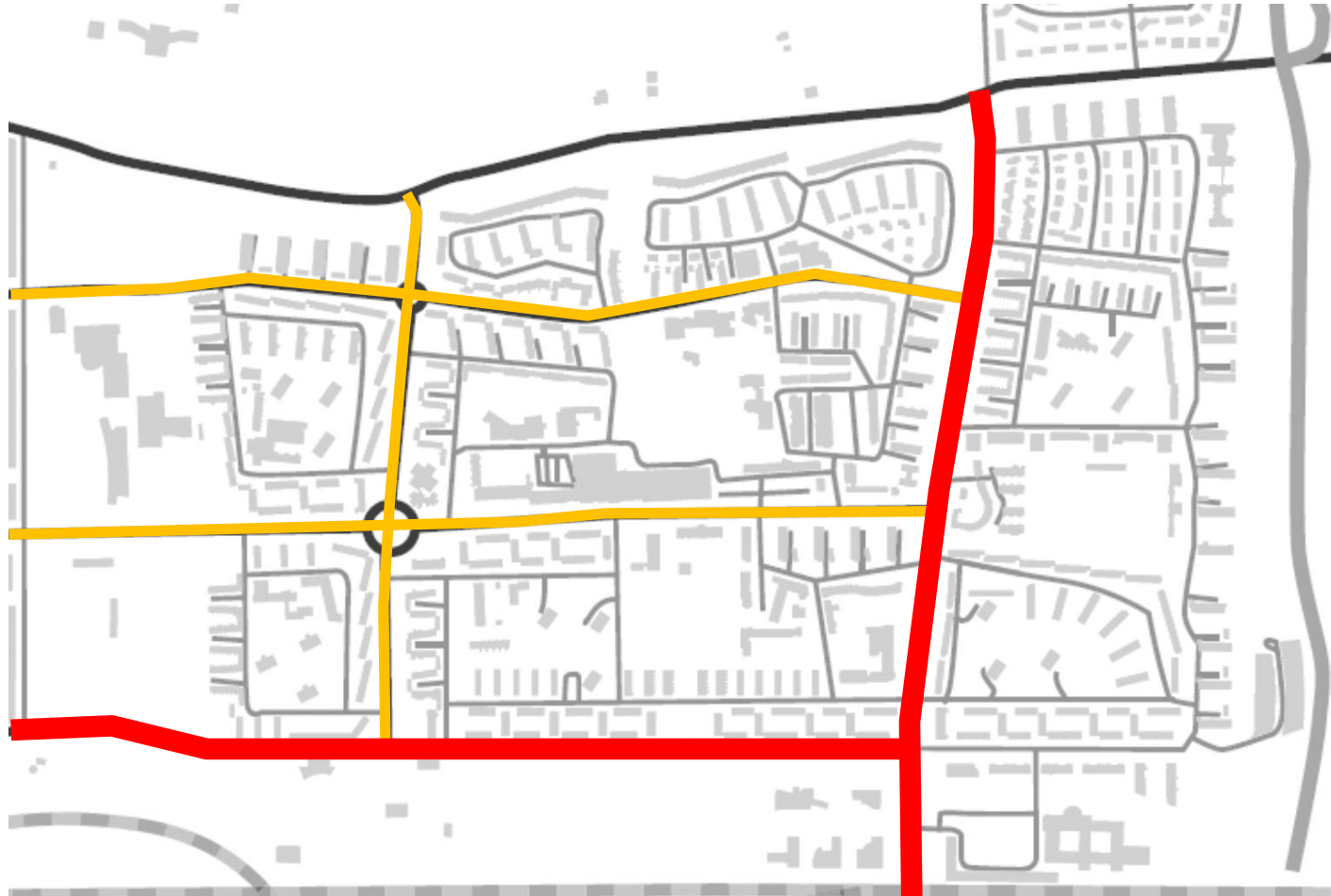

Structuur

Infrastructuur

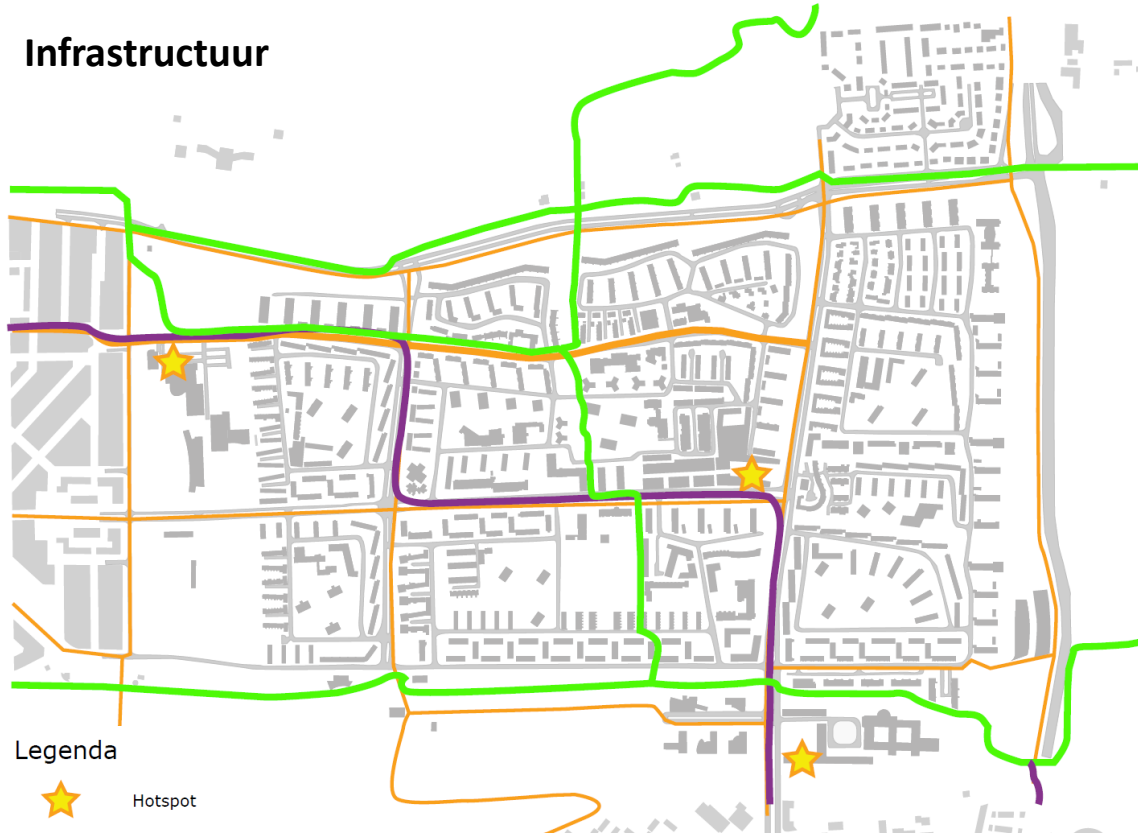
Veranderingen

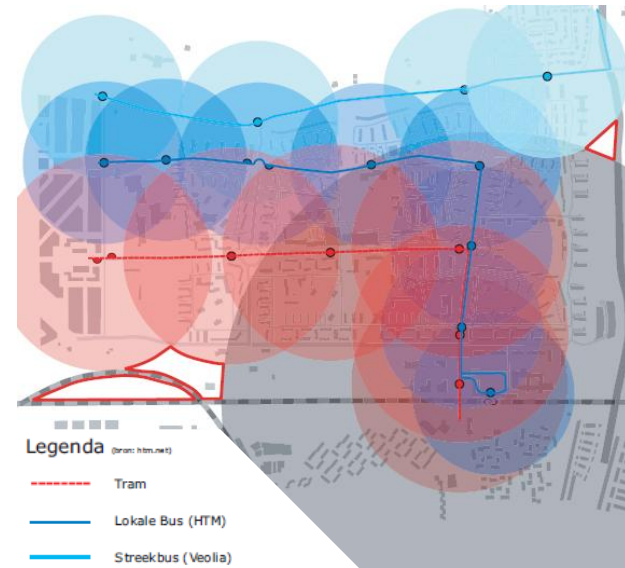
Structuur

Infrastructuur

Legenda

- ★ Hotspot
- Haagse hoofd fietsroute
- Veel gebruikte fietsroute
- Nieuwe 'veilige' fietsroute
- Nieuwe 'groene' fietsroute

Legenda (bron: htm.net)

- Tram
- Lokale Bus (HTM)
- Streekbus (Veolia)
- Spoorweg
- ● ● Halte
- ⊞ Station
- ● ● Invoedsgebied (bron: VROM; ruimtexmilieu.nl)
  - Bus: 300m
  - Tram: 400m
  - Randstadrail: 600m
  - Trein: 1000m
- ▭ Gebied buiten ov dekking

Structuur

Buurten

Legenda

Buurtgrens	'Omarmende' bouw
Populatie	'Beschermd' bouw
Woningvoorraad	'Z-structuur
Bevolkingsdichtheid (inw/ha)	Torencluster
Woningdichtheid (won/ha)	
Oppervlakte wijk (ha)	

Nieuwbouw

Centrum

- Naar binnen gekeerd
- Dichte buitenkant
- Afscheiding naar park

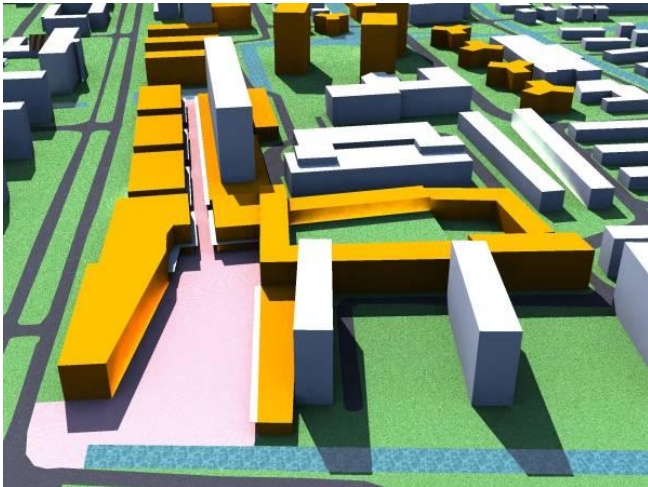

Nieuwbouw

Centrum

- Op zwaartepunt van wijk
- Open naar Hofzichtlaan
- Plein voor markt en ontmoeting
- Ruimte voor wonen en werken
- Nieuw cultureel centrum
- Visueel verbonden met station
- Grote supermarkt

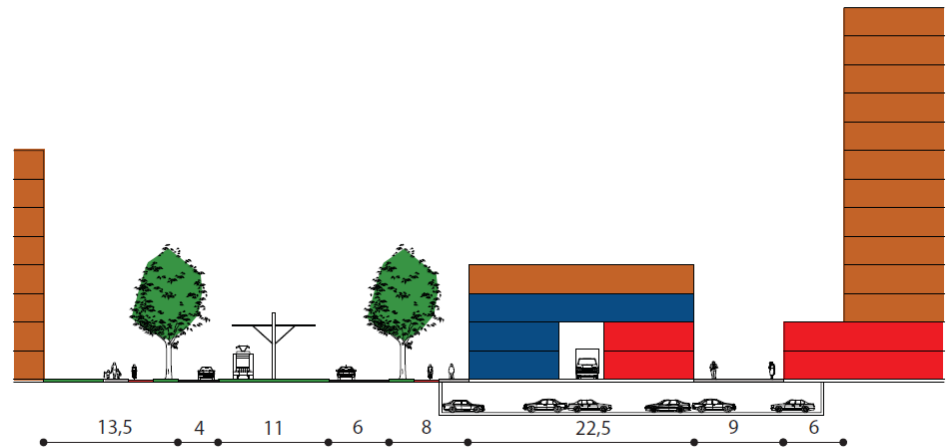
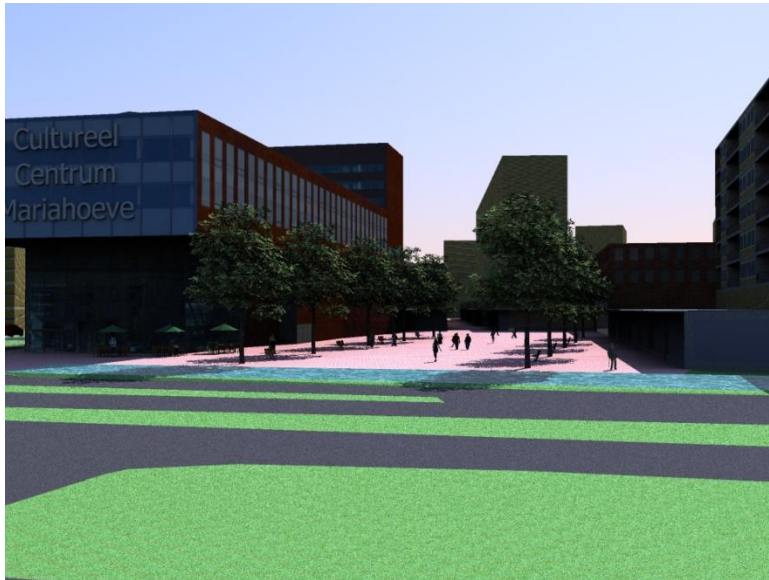

Nieuwbouw

Centrum

- Voldoende parkeerplaatsen
- Ondergronds
- Kantoren langs weg

Nieuwbouw

Station

- >3.000 reizigers per dag
- Stedenbaan station
- Weggestopt
- In kantoorpand
- Grauwe entr ee van de wijk

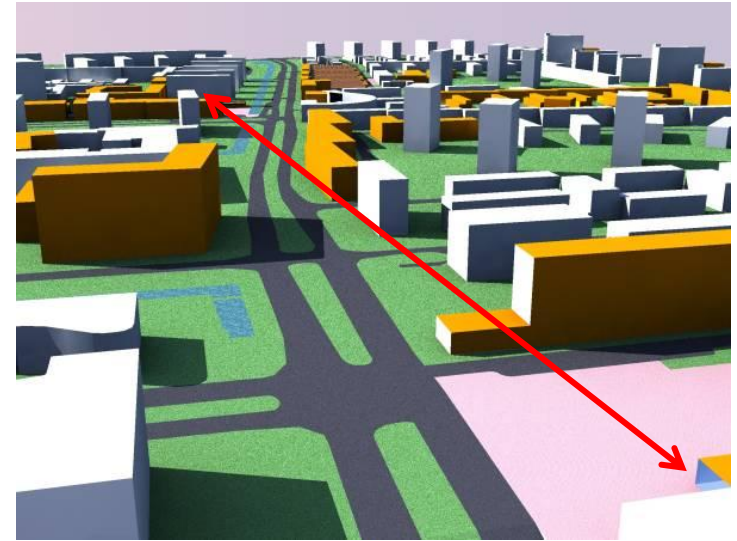

Nieuwbouw

Station

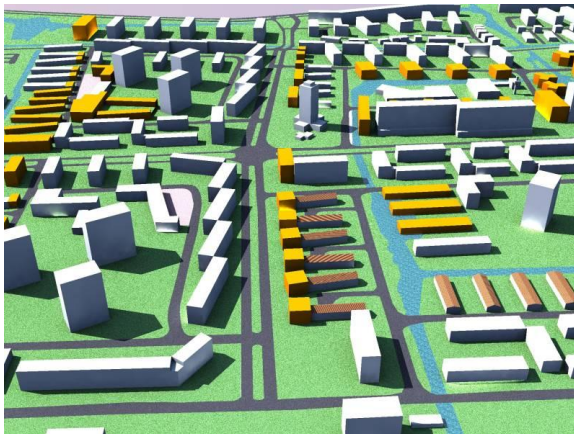
- Brug als entree van de wijk
- Open ligging naar Hofzichtlaan
- Nieuw publiek plein
- Entree voor het station
- Visuele verbinding met centrum

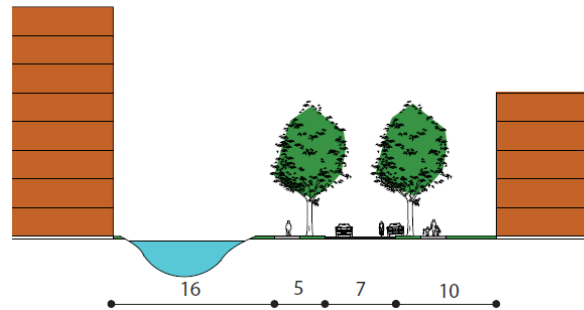

Nieuwbouw

Wegen

Reigersbergenweg

Vlaskamp

Hofzichtlaan

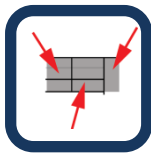

Nieuwbouw

Buurten

Ingrepen

48 Bouwen op aantrekkelijke locaties

Structuurvisie

30 Voortuinen toevoegen

Amsterdam

24 Kelders ombouwen tot woningen

Ommoord

32 Geluids- en warmteisolatie toevoegen

Zuidwest

29 Maaienveld optillen tegen blinde plint

Utrecht

4 Expats aantrekken met internationale voorzieningen

Soiaal economische agenda

27 Lift toevoegen aan portiekwoningen

Rotterdam

40 Lokaal groen verbinden met regionaal groen

Buitenveldert

19 Herstructurering

Zuidwest

36 Gedeeltelijke sloop voor route

Amsterdam

49 Woningen optoppen

Rotterdam

25 Meer woningen voor midden- en hoge inkomen

Structuurvisie

1 Woningen samenvoegen

Zuidwest

Conclusie

Onderzoek:

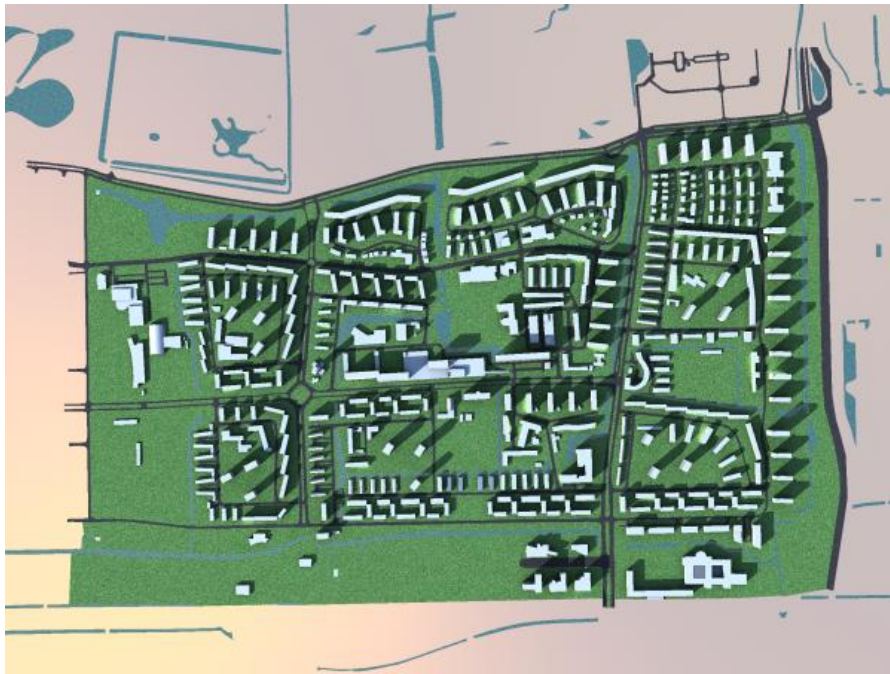
- Veel verschillende soorten instrumenten
- Vaak ingezet vanuit puur fysiek, sociaal of economisch oogpunt
- Resultaat op meerdere gebieden
- Kennis en ervaring ontbreekt om te koppelen
- Referenties interessante lessen
- Voorbeelden in Mariahoeve:
  - Centrum: Fysiek, sociaal, economisch
  - Station: Fysiek, economisch, sociaal
  - Verdichting: Fysiek, sociaal, economisch
  - Wegversmalling: Fysiek, sociaal, economisch

Conclusie

Ontwerp:

- Eerst maximale verdichting:
  - 2221 Nieuwe woningen
  - Waarvan 398 sloop
  - Totaal 1823 extra
  - Toename van 23%

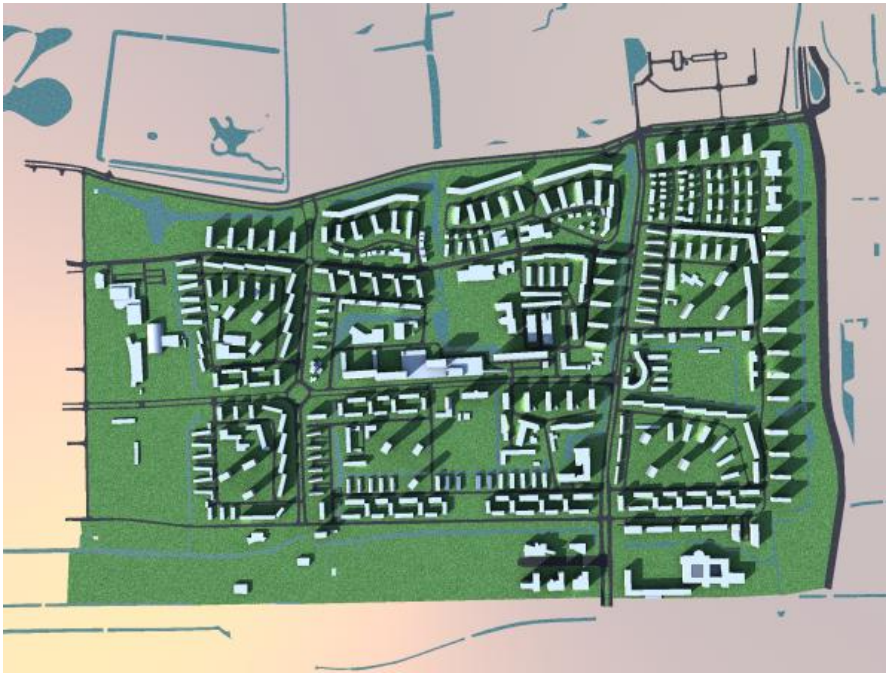

Conclusie

Ontwerp:

- Toen optimale verdichting:
  - 1758 Nieuwe woningen
  - Waarvan 352 sloop
  - Totaal 1706 extra
  - Toename van 18%

- 536 nieuwe grondgebonden woningen
- Zorgt voor toename van 65%
- Kap van <5% en terugplanting van >5%

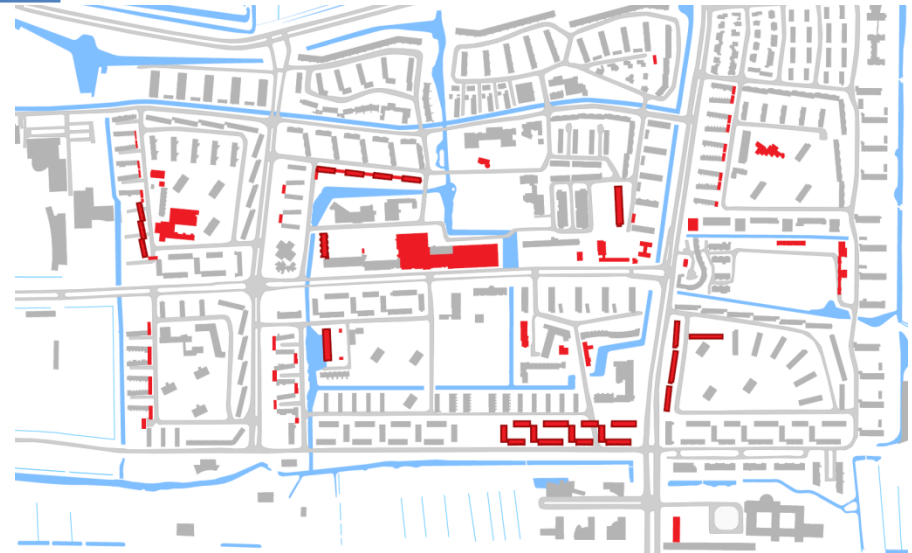

Conclusie

Sloop:

- Geringe sloop nodig
- Grootste aandeel in al bijna gesloopte panden (60%)

Dragers:

- Ingrepen gebaseerd op dragers uit structuur
- Maar enkele delen op buurt gebaseerd

Legenda

- Water drager
- Gebaseerd op water
- EHS drager
- Gebaseerd op EHS
- Infrastructuur drager
- Gebaseerd op infrastructuur
- Gebaseerd op buurt

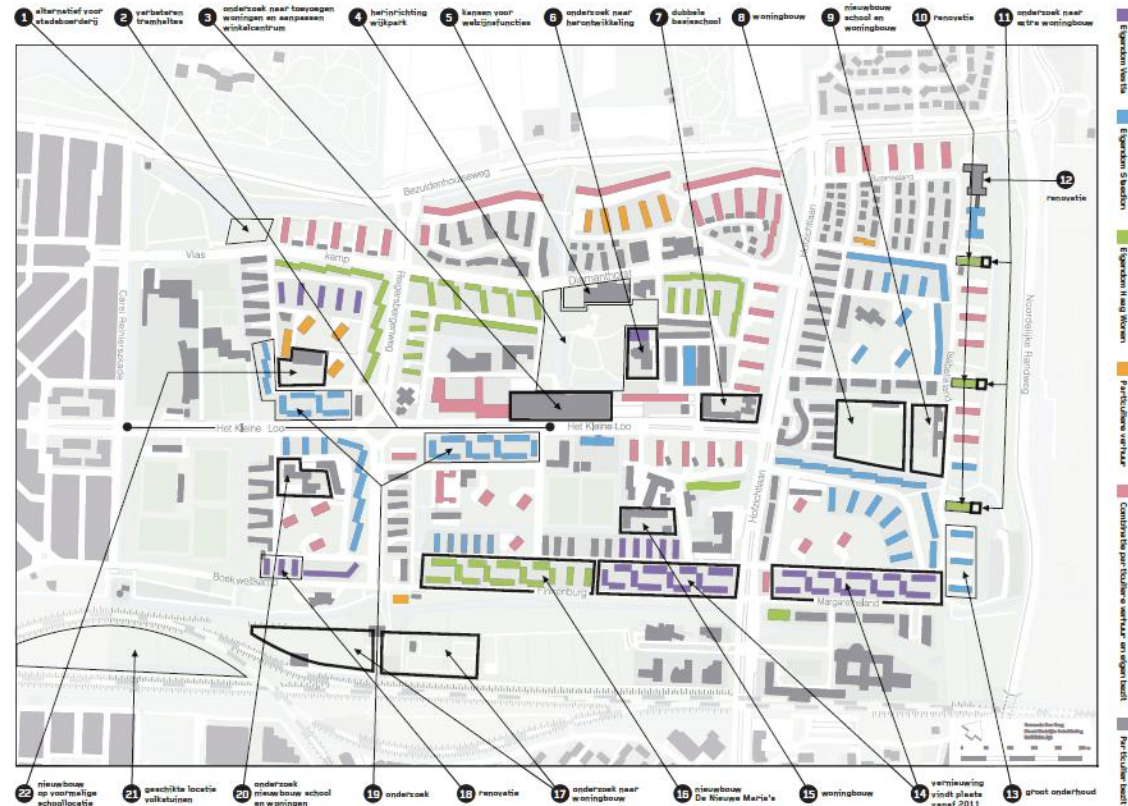

Conclusie

Plannen Gemeente:

- Laagbouw rond station
- Opening naar park
- Park aanpakken en verbeteren
- Hogere dichtheid alleen richten op centrum
- Mogelijk bouwen in Schenkstrook

Conclusie

Resultaat:

- Buurten niet aangetast
- Verdichting in de randen
- Beter verband met regio
- Even ruimtelijke en groene wijk met meer kwaliteit

